

A woman in a pink jumpsuit stands on the left side of a meeting room, pointing upwards with her right hand. She is looking towards a screen or whiteboard. The room is filled with people sitting around long wooden tables, engaged in discussion. The room has a drop ceiling with fluorescent lights and large windows in the background. The text 'STADSLUISTEREN @NPRZ010 #OPNAARDEBURGERTOP' is overlaid in large white letters across the center of the image.

**STADSLUISTEREN
@NPRZ010
#OPNAARDEBURGERTOP**

AANLEIDING

#opnaardeburgertop

In aanloop naar de Burgertop op Zuid op 14 mei 2022 is een reeks van 12 wijkgesprekken gevoerd met verschillende Rotterdammers op verschillende manieren in verschillende wijken over verschillende onderwerpen. De centrale vragen waren bij al de gesprekken hetzelfde:

1. Wat is de ervaring van bewoners over het leven op zuid de afgelopen 10 jaar,
2. Wat moet er de komende 10 jaar gebeuren op Zuid en
3. Hoe wordt de betrokkenheid en zeggenschap van bewoners versterkt.

De gebruikte methode is die van het Stadsluisteren: Nieuwsgierig zijn naar wat mensen beweegt, uitnodigend naar iedereen en de uitkomsten en opbrengsten echt serieus nemen. Door het open gesprek te faciliteren, te modereren en meteen te visualiseren zien mensen hun inbreng direct weergegeven.

Tegelijk zijn deze gesprekken en bijeenkomsten ook een middel om te bouwen aan nieuwe verbanden en gemeenschappen die de uitkomsten ook om kunnen zetten naar actie.

De opbrengsten van deze wijkgesprekken geven een beeld van de verschillende wijken en thema's maar waren ook een voorbereiding op de burgertop op 14 mei 2022. Van 11 van de 12 gesprekken zijn tekeningen gemaakt. De tekeningen geven de sfeer, toon en inhoud van het gesprek weer. In dit document worden conclusies en aanbevelingen gepresenteerd op basis van de 12 gevoerde gesprekken in april/mei 2022 en de burgertop op 14 mei.

*Lot Mertens en Robbert de Vrieze
22 juni 2022*

WIJKGESPREK #1

LEER PRAKTIJK CENTRUM KOCO

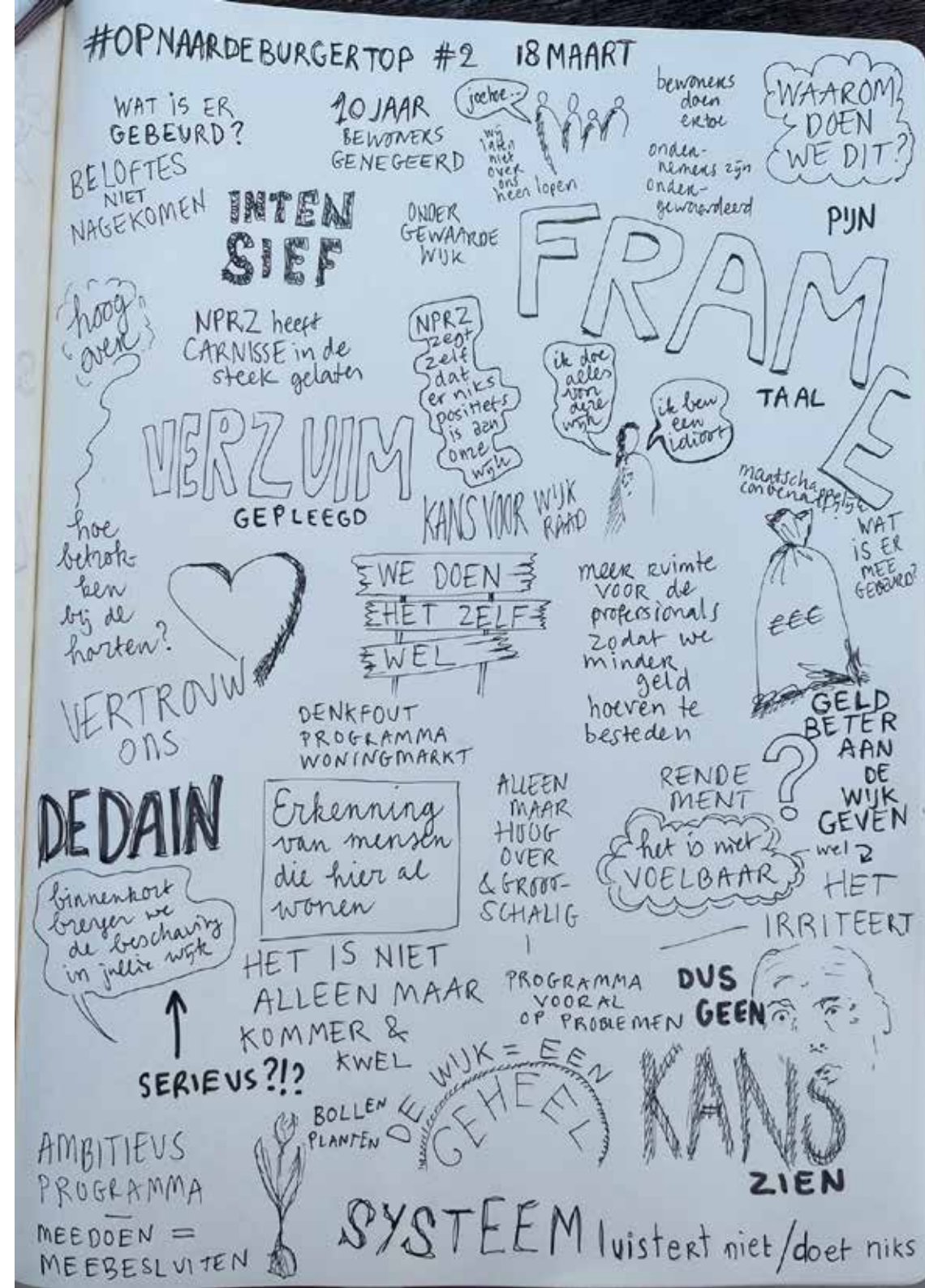
CARNISSE | THEMA WERK

In Leerpraktijkcentrum Koco over broodbanen, droombanen en meer doekoe. "Er is een plan B, maar ik heb liever plan A."

WIJGGESPREK #2 BUURTWINKEL EBENHAËZER- STRAAT | CARNISSE

In de Eben Haezerstraat met bewoners Carnisse over erkenning, beloftes en het frame van het programma: "het is niet alleen maar kommer & kwel; wij wonen hier."

WIJGESPREK #4

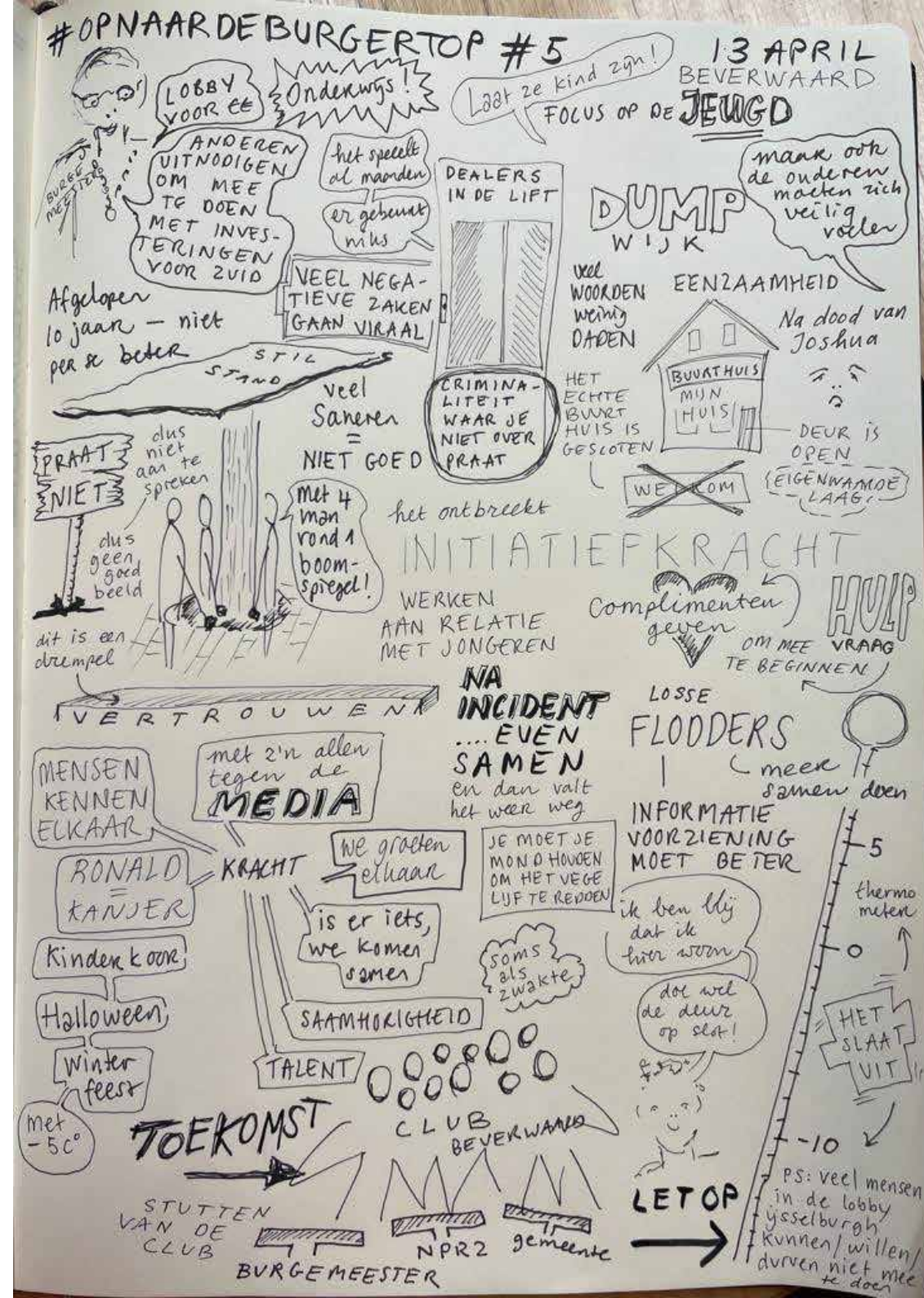
DIGITALE DIALOOG 2

Over een moestuin met bessen voor de buurt, overweldigende contrasten op Zuid en nieuwe bewoners die veel te hoge schuttingen bouwen.
#cohesie #oogvoorhetverleden

WIJKGESPREK #5 IJSELBURGH | BEVERWAARD THEMA VEILIGHEID

In de Beverwaard over vluchtige saamhorigheid, het feit dat je over bepaalde zaken beter je mond kunt houden en het belang van gezien, gesteund en gestut worden. #clubbeverwaard

WIJKGESPREK #6 CULTUURHUIS FEIJENOORD GROENE HILLEDIJK | HILLESLSUIS

Met een lekker ontbijt van #cultuurhuisfeijenoord in gesprek over het belang van het zelf doen en een goeie kruiwagen in het leven. Oproep aan de overheid: niet ideeën van bewoners pikken maar ondersteunen #moedersaandemacht

WIJGGESPREK #7 WONEN IN VREEWIJK 13E VERDIEPING STARTMOTOR

In de #startmotor gesprek over Vreewijk waarin de tuin van de burens een grote ergernis was, is en blijft. We spraken over betaalbaarheid, over burens die de deur nooit open doen en de speciale behandeling van Rotterdam zuid door de Rijksoverheid

WIJKGESPREK #8

13E VERDIEPING STARTMOTOR

THEMA WONEN

We bespraken de noodzaak en de weerbarstigheid van het serieuzer samenwerken met bewoners aan de wijk.
 “Deel de plannen vroegtijdig!” “Dan nodig je 480 mensen uit en dan komen er 11.”

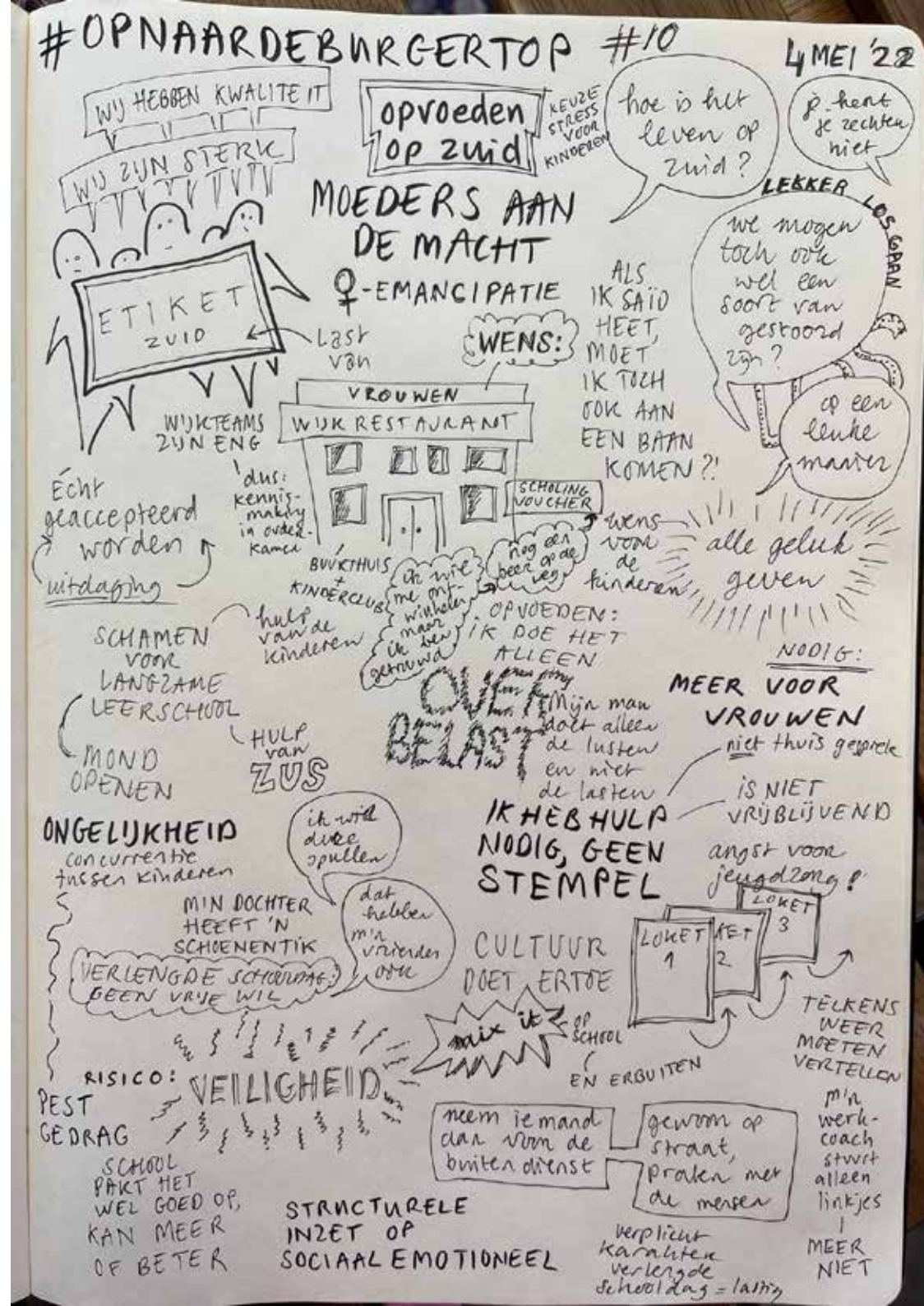
WIJGGESPREK #9 OBS DE GLOBETROTTER FEIJENOORD

In de ouderkamer Afrikaanderwijk over een topdirectie van school, een ruim aanbod aan activiteiten en de vraag of daarin maatwerk mogelijk is. Het negatieve stempel van zuid is een last op zich. Toch belangrijk om issues te benoemen #balans

WIJGESPREK #10 & #11 OBS NELSON MANDELA AFRIKAANDERWIJK

Met (over)belaste moeders over het belang van collectieve steun en de argwaan voor institutionele hulpverlening en de vele loketjes.
"Ik heb hulp nodig, geen stempel."

BURGERTOP NPRZ HUIS VAN DE WIJK HILLESLUIS

Op de Burgertop zijn een aantal resultaten en indrukken van de wijkgesprekken #opwegnaardeburgertop gedeeld met de aanwezige bewoners (ca 75). Deze zijn ook te vinden in het volgende hoofdstuk over de conclusie en de rode draden. De Burgertop was een prettige bijeenkomst op een fijne plek die ondanks de kleinere opkomst en andere vorm waardevol was. Deelnemers spraken openhartig met elkaar, er was tijd en ruimte om informatie uit te wisselen en contacten op te doen. We hebben een aantal verbeterpunten ten aanzien van het programma en de communicatie:

- Van te voren was niet helder wat er met de uitkomsten van de burgertop zou gebeuren en welke plek de burgertop in de midterm review krijgt. Daardoor was het voor deelnemers onduidelijk wat er met hun inbreng werd gedaan.
- Na tegenvallende aanmeldingen kopte het AD dat 'De Burgertop niet door ging'. Dit zorgde voor verwarring. Het was uitnodigender geweest om zelf pro-actief te communiceren dat het op een andere manier door zou gaan, dat een kleinere burgertop een start vormt van een nieuwe samenwerking met bewoners.
- Tijdens de Burgertop was er een vrij grote afstand tussen de mensen in de zaal en het bestuur en de organisatie op het podium en de techniek in de hoek.
- Dat zorgde voor een ongemakkelijke scheiding tussen deelnemers en de organisatie.
- De meeste mensen hebben prettige gesprekken kunnen voeren aan tafel maar dat was in sommige gevallen eerder ondanks de vragenlijst dan dankzij. Deelnemers en tafelvoorzitters noemden de vraagstelling sturend.

EEN MEMORABEL MOMENT

“Redemption for the South of Rotterdam can only be achieved if we work together as a fist to break down the walls that hold us back”

Een bijzonder moment van de Burgertop kwam van de tafel die de uitkomst van hun gesprek zingend weergaf. Ivan Richardson -samen met andere zangers- bracht op het podium een a capella uitvoering van *Redemption Song* van Bob Marley. Hij voorzag het optreden van de volgende woorden vooraf:

Het was een opvallende gebeurtenis in een middag waarin het draaide om gesprek en analyse. De bijdrage van deze groep bracht een gevoel naar voren wat bij veel deelnemers leidde tot kippenvel en tranen in de ogen.

Deze interventie door laat zien wat burgerkracht vermogen is en wat de kracht van cultuur teweeg kan brengen. Bij het zoeken naar meer betrokkenheid en invloed van bewoners is het goed om rekening te houden met andere vormen van expressie en bewoners hiertoe uit te nodigen.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

RODE DRADEN EN GEMENE DELERS

Betaalbaar wonen, medezeggenschap en collectieve strategie

Bewoners die deelnemen aan de wijkgesprekken zijn positief over het leven op Rotterdam Zuid. Ze zijn trots, betrokken en dragen bij aan het leven in hun wijk(en). Ze waarderen de betrokkenheid van bewoners bij hun eigen wijk. Er is veel inzet en kracht om elkaar te helpen en er voor elkaar te zijn. 'Moeders aan de macht' is een veelgehoorde term in de wijkgesprekken; daar zit veel verborgen (burger)kracht. Het negatieve stempel van Rotterdam Zuid (van de overheid en berichtgeving in de media) haalt Rotterdam Zuid naar beneden en verhuult daarmee de kracht van bewoners en bewonersinitiatief. De samenwerking van bewonersinitiatief en de overheid gaat niet vanzelf. Bewoners missen waardering van de overheid. Het versterken van deze samenwerking is een kans voor Rotterdam Zuid.

In de wijkgesprekken gaat het veel en vaak over wonen. De betaalbaarheid van woningen staat onder druk maar ontevredenheid over het wonen is breder. Met name een aantal sloop-nieuwbouwplannen hebben het vertrouwen in de overheid (danwel NPRZ en haar

partners) geen goed gedaan. Niet alle bewoners zijn het eens met de keuzes die gemaakt zijn over/voor hun wijk. Het gevoel overheerst dat de nieuwbouw op Rotterdam zuid vooral gerealiseerd wordt voor mensen buiten Rotterdam Zuid. Daarnaast gaat het over medezeggenschap, of het gebrek eraan. Bewoners zijn onvoldoende betrokken bij ingrijpende veranderingen in hun leven.

Ook op andere onderwerpen komt de behoefte aan medezeggenschap aan bod. Zo zijn ouders bijvoorbeeld tevreden over het feit dat leerlingen extra tijd op school doorbrengen maar zouden ze graag zien dat er over de inhoud (en planning) van die extra tijd ook iets te zeggen hebben. Daarnaast valt op dat voor sommige bewoners NPRZ een ver van hun bed show is terwijl het programma wel degelijk voor

hen van betekenis is of zou kunnen zijn: bewoners die in een uitkeringssituatie zitten, moeders die opvoedproblemen ervaren en bewoners die zich onveilig in de buurt voelen.

Activiteiten van NPRZ zijn voor volwassenen meestal gericht op persoonlijke begeleiding. Uit gesprekken blijkt dat volwassenen vaak behoefte hebben aan collectieve ondersteuning zodat mensen elkaar kunnen helpen om het uiteindelijk zelf te kunnen doen. Persoonlijke begeleiding vanuit instanties wordt vaak als bedreigend ervaren en blijkt ook kwetsbaar: als die ene werkcoach bijvoorbeeld tegenvalt, heeft dat grote gevolgen voor de stappen die iemand kan maken. In groepsverband heb je steun aan elkaar en is de professional een onderdeel van de 'aankpak' maar zeker niet de enige.

ONDERWERPEN/PIJLERS NPRZ

Onderwijs en opvoeden

Bewoners maken zich zorgen over de gelijke kansen in het onderwijs. Ze waarderen de extra lestijd maar zouden er graag iets meer over te zeggen hebben. Moeders hebben behoefte aan collectieve ondersteuning die bijvoorbeeld in ouderkamers wordt aangeboden. Plekken om elkaar te ontmoeten na schooltijd ontbreken vaak terwijl deze belangrijk zijn voor ontwikkeling van bewoners én de wijk.

Er is angst voor hulpverlening (die bij je thuis over de vloer komt). Liever is er hulp en ondersteuning op een gezamenlijke plek, niet 1 op 1 maar in groepsverband. Het beeld over hulpverlening is divers: sommige bewoners voelen zich geholpen en gesteund. Anderen zeggen dat je van hulpverlening alleen maar van de regen in de drup raakt. Veel mensen gaven tijdens de gesprekken aan dat jongeren extra aandacht behoeven op Zuid. En sommige mensen gaven daar zelf invulling aan met programma's als kunst of een boksschool in de achtertuin.

ONDERWERPEN/PIJLERS NPRZ

Werk

De begeleiding van werkcoaches wordt soms gewaardeerd maar soms ook niet (je kunt pech hebben). De begeleiding is wel merkbaar verbeterd de afgelopen jaren. Bij het zoeken naar werk komt discriminatie voor, ook op leeftijd.

De lokale Leerpraktijkcentra als tussenstation tussen een uitkeringssituatie en betaald werk wordt positief beoordeeld, zoals bij wijkrestaurant Koco in Carnisse, de Cultuurwerkplaats Tarwewijk of de Rotterdamse Munt.

Hier is te zien dat een investering meervoudig rendement oplevert; mensen ontwikkelen hun capaciteiten, een lokaal initiatief wordt versterkt en de sociale cohesie en gemeenschapsvorming neemt toe.

ONDERWERPEN/PIJLERS NPRZ

Wonen

Over het woonbeleid hebben de bewoners van Rotterdam Zuid de afgelopen jaren te weinig te zeggen gehad. Woningen zijn niet meer te betalen en keuzes worden over de hoofden van bewoners (zowel huurders als kopers) gemaakt. In de wijkgesprekken is vanuit NPRZ erkenning voor het feit dat je wijken beter gezamenlijk ontwikkelt. Deze 'stadsontwikkeling 2.0' biedt kansen om deze gezamenlijkheid vorm te geven.

Er wordt wel een kloof ervaren tussen zittende bewoners (en hun voorzieningen/het gebrek eraan) en de nieuwe bewoners (en hun glimmende huizen en metershoge schuttingen). Hier kan Zuid leren van West waar stedelijke vernieuwing zo veel mogelijk binnen een deel van een bouwblok plaatsvindt in plaats van een aantal blokken tegelijkertijd. Op een kleinere schaal handelen zorgt voor meer diversiteit, ontmoeting en interactie op straat. Daarnaast biedt het ook openingen om alleen de technisch slechte woningen te vervangen.

ONDERWERPEN/PIJLERS NPRZ

Veiligheid

Bewoners voelen zich in sommige wijken niet veilig op straat. Ouders laten hun opgroeiende kinderen liever niet alleen op straat spelen. Ook is er angst om te praten over onveiligheid in de buurt, bijvoorbeeld na een ernstig incident.

Op een aantal scholen is het veiligheidsklimaat verbeterd. De uitdaging is om dat veilige klimaat op school ook op straat in te voeren. Hiermee ervaren kinderen continuïteit met duidelijke waarden en regels op school, op straat en thuis.

Communicatie

Weinig mensen kennen NPRZ. Het was destijds een bewuste keuze van het programma om geen directe communicatie met bewoners te zoeken, dat was aan de partners. Bewoners die het programma kennen ervaren mede hierdoor echter een grote afstand tot het programma en soms weinig vertrouwen naar bewoners vanuit het programma. Bewoners die deelnemen aan wijkgesprekken zeggen dat het goed zou zijn als NPRZ bewoners een grotere rol geeft in de koers van het programma en bewonersinitiatief ziet en steunt.

▲ Marco Pastors in het kantoor van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. © Simeon Donders

10.000 uitnodigingen, slechts honderd aanmeldingen: Burgertop over Rotterdam-Zuid gaat niet door

De Burgertop over Rotterdam-Zuid, die volgende week in Ahoy zou plaatsvinden, gaat niet door. Tienduizend bewoners kregen een persoonlijke uitnodiging van burgemeester Aboutaleb, maar slechts honderd mensen meldden zich aan.

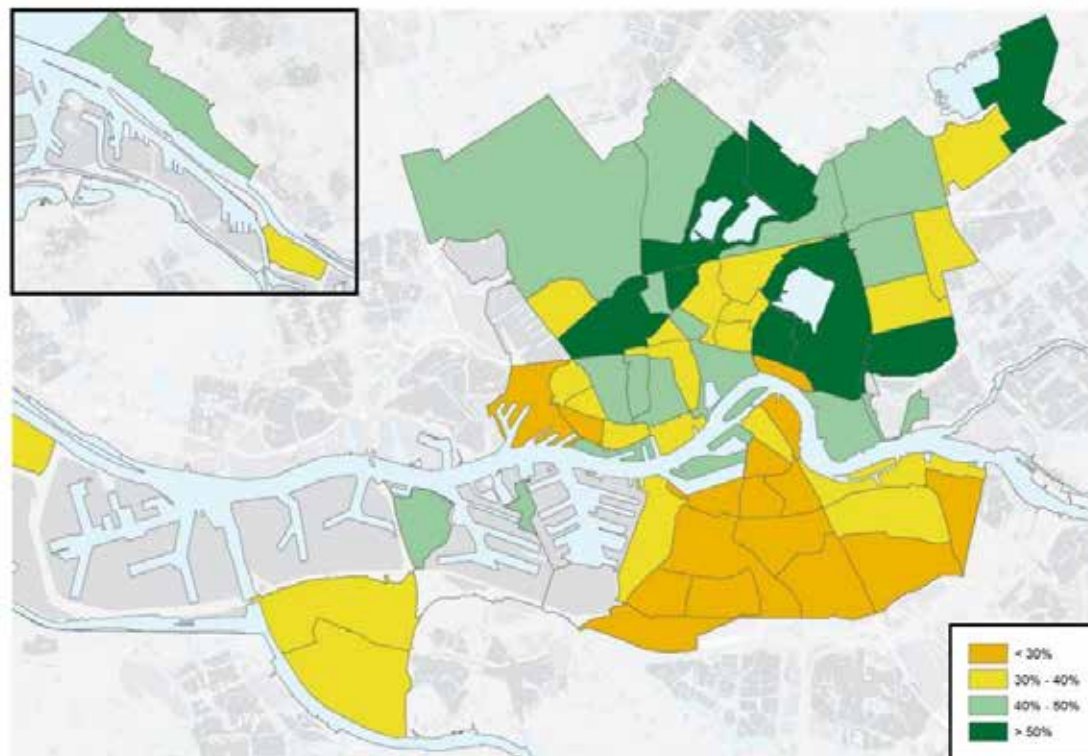
Peter Groenendijk 08-05-22, 15:00

EIGENAARSCHAP, ZEGGENSCHAP & HET DEMOCRATISCH TEKORT

In de publicatie Het Verhaal van Zuid wordt gesteld wordt dat “Politiek en bewoners op gepaste afstand” staan. De redenering daarachter was om het 20 jarige programma niet mee te laten gaan met de waan van verkiezingsprogramma’s. Mist het programma juist hierdoor niet de flexibiliteit om mee te bewegen met maatschappelijke ontwikkelingen en inzichten? En voelen bewoners van Zuid zich dan nog wel betrokken en gehoord bij de koers van het programma?

Bij de verkiezingen voor gemeenteraad hadden sommige wijken op Zuid de laagste opkomst (18%) van Nederland. Daar liggen meerdere oorzaken (gebrek aan vertrouwen, corona, toeslagenaffaire die bewoners op zuid hard heeft geraakt) aan ten grondslag. Door stapeling van kwetsbaarheden wordt dit op Zuid nog harder gevoeld. We hoorden gesprekspartners zeggen “*Het heeft geen zin om te gaan stemmen, ‘ze’ doen toch wel wat ze willen*”. Participatieprocessen ontbraken (bijvoorbeeld sloop-nieuwbouw Tweebosbuurt) of werden in de ogen van deelnemers onvoldoende serieus genomen (peiling betaald parkeren Vreewijk). Zeker bij ingrijpende beslissingen als gedwongen verhuizing heeft dit enorme impact op het leven van mensen en hun naasten en sociale netwerk.

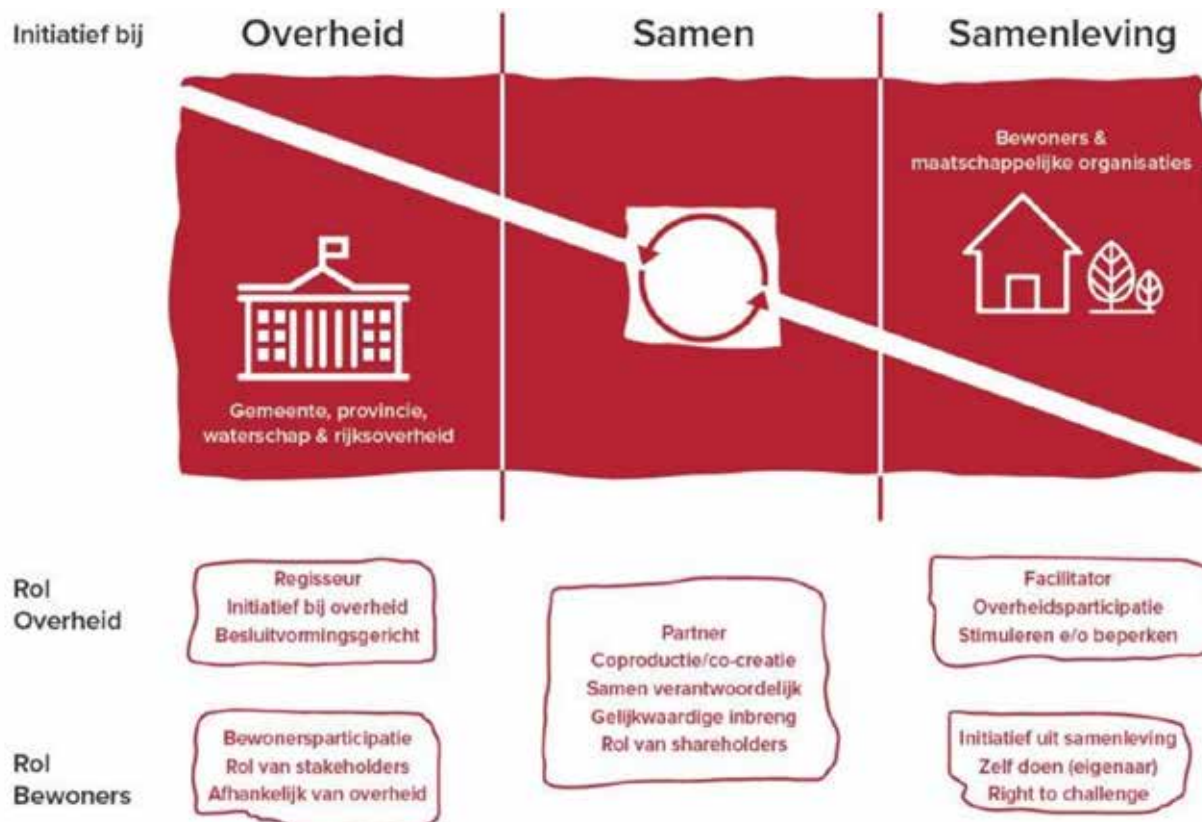
Figuur 2.3. Opkomstpercentage per buurt bij gemeenteraadsverkiezingen in 2022

Het bevestigt het gevoel van bewoners dat er over hun hoofd belangrijke besluiten worden genomen. Of dit er ook de oorzaak van is dat weinig mensen zijn gaan stemmen, moet onderzoek uitwijzen. Situaties zoals de Tweebosbuurt dragen in elk geval niet bij aan het bouwen aan vertrouwen. Tijdens de gesprekken die we in dit kader voerden, heeft NPRZ ook laten weten dat er in de toekomst bij zulke ingrijpende veranderingen beter samengewerkt moet worden met de buurt. De notitie Stadsvernieuwing 2.0 en het Sociaal Statuut is hier een uitwerking van.

Daarnaast hoorden we dat bewoners zich onvoldoende gesteund voelen (met raad, daad en/of middelen) bij hún initiatieven en hún strategie voor verbetering van hún wijk of buurt. De vraag vanuit de stuurgroep en bestuur om de betrokkenheid van bewoners de komende periode te versterken, past goed bij de zorgen die bij bewoners leven. Het gaat zowel het serieus nemen van bewoners bij mogelijk ingrijpende maatregelen in de buurt als het ruimte maken voor initiatieven van bewoners die ook bijdragen aan de doelen van het programma.

DE PARTICIPATIEPARADOX

Er is daarbij ook enige begripsverwarring over het containerbegrip participatie. Vanuit NPRZ wordt participatie gezien als meedoen aan school en werk. In bredere zin veronderstelt participatie iets (van iemand) waar iemand anders aan mee mag doen. Dat is in heel veel (overheids)processen prima waarbij een participatieladder daar verschillende gradaties aan kan geven. Maar om lokaal initiatief te laten floreren kan het ook zo zijn dat er juist overheidsparticipatie nodig is; faciliteren van lokaal initiatief zonder eigen beleidsagenda.

Community Building en de Asset Based Community Development (ABCD) methode kan een manier zijn om lokale gemeenschappen in staat te stellen om zelf lokale veerkracht te ontwikkelen.

En in het midden tussen burgerparticipatie en overheidsparticipatie staat co-creatie; waarin verschillende stakeholders rondom een gezamenlijke plek of thema gelijkwaardig aan tafel zitten. Hier is te leren van de cultuur van het Stadmaken waar Rotterdam van oudsher sterk in is.

NPRZ richt zich niet zonder reden op een aantal pijlers. Voor lokaal initiatief zijn deze pijlers niet altijd logisch en zit de meerwaarde vaak in een kruisbestuiving en samenhang tussen de verschillende beleidsvelden. Om dit goed te kunnen doen, is het belangrijk om NPRZ goed in te bedden in een brede wijkaanpak, of, om op dit punt het programma te verbreden. Want in de wijk komen dingen bij elkaar en ligt de kans om vanuit gedeelde waarden alle energie te bundelen om de doelen van het programma te behalen.

AANBEVELINGEN

Gedurende de wijkgesprekken #opnaardeburgertop en op de burgertop zelf zijn er verschillende ideeën en voorstellen langsgelopen die de betrokkenheid van bewoners bij NPRZ en de ontwikkeling van Rotterdam Zuid kunnen verbeteren.

1. Varieer in vormen om mee te doen

Er zijn verschillende manieren om mee te doen aan het verbeteren van het leven in Rotterdam Zuid. Het is belangrijk om deze verschillende vormen te zien en de ondersteunen. Ondersteuning bij de opvoeding vraagt iets anders dan medezeggenschap over de toekomst van een straat of buurt. Het vraagt een kleinschalige en gevarieerde aanpak om samen met bewoners vorm te geven aan de toekomst van Rotterdam Zuid. De volgende niveau's zijn te onderscheiden en vragen om maatwerk van programma en/of partners.

1. Thuis in het gezin (school, werk, wonen)
2. In de straat met je directe buren (appgroep, opzoemen)
3. In de buurt (buitenruimte, publieke ontmoetingsplekken, bewonersinitiatief)
4. In de wijk (wijkraad, wijkmaatschappij, verbinding wijknetwerk, wijkgesprekken)
5. Op de schaal van Rotterdam Zuid (federatie wijkraden als partner NPRZ)
6. Binnen de pijlers NPRZ (experts en organisaties per thema betrekken als denktank. Erken burgerorganisaties als Recht op de Stad als partner)

Speciale aandacht gaat uit naar bewoners die nu niet bereikt worden. Hiervoor is investeren in netwerken van belang. In iedere wijk zijn veel netwerken van waarde waar onder andere lokale initiatieven en wijknetwerkers van de gemeente een grote rol in spelen.

Breng hen in positie en combineer het met een wijkaanpak (zie aanbeveling 2) Om de stem van de gemiddelde bewoner van Zuid te horen, is een gelote groep bewoners als adviesorgaan voorstelbaar (zie aanbeveling 3)

2. Wijkaanpak met oog voor initiatief van bewoners

De pijlers van het programma NPRZ zijn niet zonder reden gekozen. Voor veel mensen is de focus op school, betaald werk en prettig wonen van primair belang voor een goed leven. De samenhang tussen de verschillende pijlers in het programma zoals de combinatie leren en werk is te zien in het LeerPraktijkCentra. Maar er zijn ook andere domeinen zoals sociale cohesie, buitenruimte en (geestelijke) gezondheid van belang en soms randvoorwaardelijk voor het slagen van de drie pijlers.

#opnaardeburgertop

Stadsluisteren

Rotterdamers
krijgen meer te zeggen

Een open wijkaanpak waarin ruimte is voor bijdragen van bewoners past bij de volgende fase van het programma.

In deze open wijkaanpak zou een deel van het budget dat onder de vlag van NPRZ via haar partners binnengehaald wordt (bijvoorbeeld 5-10%) beschikbaar kunnen komen voor initiatieven van bewoners. Dat vraagt mogelijk iets van de organisatie en sturing omdat er op dit moment geen centraal budget is. Om de doelen van NPRZ te halen, verdient het aanbeveling om bewoners in staat te stellen om met eigen initiatief bij te dragen.

3 Representatie & governance

Een afvaardiging van de wijkraden van Zuid (een federatie werd genoemd) als partner van NPRZ die 2-3x per jaar bij elkaar komt voor agendering, uitvoering en evaluatie – gekoppeld aan de vergadercyclus van het bestuur NPRZ. Er ligt een grote kans om het democratisch tekort op Zuid aan te pakken en de nieuwe wijkraden een vliegende start mee te geven door ze onderdeel te maken van de besluitvorming van NPRZ. Aanvullend zou ook een adviesorgaan (raad van wijzen) op te richten zijn die samengesteld is op basis van loting. Dit kan de legitimiteit van het programma vergroten. Een gelote groep bewoners betrekken vraagt evenwel zorgvuldige ondersteuning. Ook moet het bestuur de adviezen van dit adviesorgaan serieus nemen.

4 communicatie en vertrouwen

Het was een bewuste keuze om niet expliciet te communiceren over NPRZ maar dit over te laten aan de partners. Mogelijk heeft het ontbreken van communicatie van NPRZ ertoe geleid dat bewoners een grotere afstand ervaren. Een andere communicatiestrategie ondersteunt de beweging om meer samen met bewoners op te trekken om de doelen van het programma te halen. Deze beweging kan bijdragen aan het vergroten van vertrouwen van bewoners in de overheid en instituties: we gaan niet meer over u en uw buurt besluiten maar doen dat samen.

